

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVIII
Књига 56

Нови Сад, април 1996
Број 4

САДРЖАЈ

Тема Гласника:
ВЕШТАЧЕЊА

ЧЛАНЦИ

Др Борислав Капамација
Др Гордана Мишић-Павков

Потрес мозга — кривичноправни и
грађанскоправни значај / 115

Зоран Вучевић
Др Миклош Биро

О етици психолошког и психијатријског
вештачења / 124

Др Душан Николић

Одмеравање новчане накнаде за физичке
болове / 128

РАСПРАВЕ

Станислав Новаковић

Привремене мере грађанског судског
поступка и њихова примена
у пракси / 135

Илија Стјепановић

Контрола управе / 137

ПРИКАЗИ

Др Гордана Вукадиновић

Проф. др Слободан Благојевић: „Право
и стварност” / 140

ХРОНИКА / 143

ПРАКСА

Кривично право — Грађанско право / 146

САОПШТЕЊА

Са седнице Управног одбора АКВ / 149

АДВОКАТСКА КОМОРА ВОЈВОДИНЕ

Основана 1921. у Новом Саду

ПОТРЕБНОСТИ И ИНТЕРЕСИ СТАРАЈУЋИХ ПРАКТИКАРА СЛОВЕНА БИЈАНСКИ

У овоме броју часописа, који је изашао у новемbru 1921. године, налази се чланак о потребама и интересима старе праксе. Аутор је адвокат Б. Бијански. Чланак је написан у духу сарадње и разумевања између адвокатске коморе и праксе. Он се бави питањима које су интересне за практичаре, као што су: организација коморе, финансирање, односи са државом и другим институцијама, као и питања из области професионалне етике и стандарда рада. Чланак је написан јасним и лаким језиком, што га чини веома корисним и занимљивим за практичаре. Чланак је објављен у часопису „Зборник“ издавачке куће „Српски језички и писмени центар“ у Новом Саду.

У овоме броју часописа налази се и списак чланова коморе. Списак је објављен у складу са одлуком коморе. У овоме броју налази се и списак чланова коморе. Списак је објављен у складу са одлуком коморе. У овоме броју налази се и списак чланова коморе. Списак је објављен у складу са одлуком коморе.

ГЛАСНИК
АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Покренут 1. јуна 1928.

Главни и одговорни уредници

Др Косџа Мајински (1928—1932), др Никола Николић (1933—1936), др Василије Сџанковић (1936), др Славко М. Бирић (1937), Владимир К. Хаџи (1937—1941), Милорад Бојић (1952—1972), Сава Савић (1973—1987), Мирослав Здјелар (1987—1994)

Уређивачки одбор

СЛОБОДАН БЕЉАНСКИ

главни и одговорни уредник
адвокат у Новом Саду

Др Енике Веї, адвокат у Новом Саду, Милан Добросављевић, адвокат у Новом Саду, др Јанко Кубињец, адвокат у Бачком Петровцу, Срђан Миковић, адвокат у Панчеву, Пребраї Веселиновић, адвокат у Новом Саду, Радивоје Јовић, адвокат у Новом Саду

Технички уредник
Мирјана Јовановић

Адреса Уредништва

21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/1. Телефон: 021/29-459

Рукописи се не враћају

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

Година LXVIII
Књига 56

Нови Сад, април 1996
Број 4

ЧЛАНЦИ

Др Борислав Кајамаџија
професор Медицинског факултета у Новом Саду, у пензији
Др Гордана Мишић-Павков
асистент Медицинског факултета у Новом Саду

ПОТРЕС МОЗГА — КРИВИЧНОПРАВНИ И ГРАЂАНСКОПРАВНИ ЗНАЧАЈ*

САЖЕТАК: Аутори указују на проблеме у класификацији церебралних повреда. Основни проблем је дијагностицирати лаку повреду главе и правити јасну разлику између ове и тешке повреде мозга. Повреде мозга се деле у две групе: потрес мозга и контузија, што представља грубу поделу. Постоје многи случајеви који не могу бити класификовани на овај начин, тј. тешке повреде могуће је да имају неке елементе контузије мозга које се не могу открити уобичајеним дијагностичким методама. Посебну пажњу обратили су на стања измењене свести: бесвесно стање и стање помућене свести, које имају огроман форензички значај. Овај рад обухвата такође и све форензичке аспекте кривичног и грађанског права.

Кључне речи: повреда мозга, судска медицина.

Први писани подаци о повреди главе и мозга потичу још из старог Египта и садржани су у хијероглифском запису познатом под именом „Edwin Smith” папирус. Медицина старе Грчке допуњава знања из ове области у обимном делу „Corpus Hippocraticum”, а фран-

* Рад примљен: 15. I 1996.

цуски хирург Петит у 18. веку поставља дијагностичке критеријуме комоције (потреса) и контузије (нагњечења) мозга. Поред дуге историје медицинске мисли још увек су бројне недоумице и контроверзе везане, како за форензички, тако и за медицински аспект траума главе и мозга. Као прво, и данас се поставља питање која се повреда главе може сматрати и краниocereбралном траумом односно и повредом мозга. Jennett и Teasdale (1974; 1977) сматрају да је свака повреда главе и краниocereбрална траума. Тешке трауме са озбиљним поремећајем стања свести и неуролошким дефицитом не представљају дилему у било ком смислу. Проблем се јавља код малих повреда код којих је дискутабилно да ли је уопште дошло до трауме мозга, познате као потрес мозга (*commotio cerebri*). Питање дијагностичких критеријума ове повреде и данас је отворено, а спор у односу на последице исте трауме далеко је од решења и присутна су два опречна става која „без остатка” деле истраживаче у овој области.

У подручју номенклатуре и класификације не постоји јединствена терминологија. Општепознати и у класичним уџбеницима навођени термини комоција и контузија мозга у потпуности су изгубили своје значење и практично се не употребљавају у савременој литератури која третира ову проблематику. Сигурно да је један од најозбиљнијих разлога огроман „јаз” између ове две категорије трауматских оштећења мозга, односно непостојање „прелазних” облика. Англосаксонска литература уводи термин „*brain concussion*” који покрива врло широку лепезу повреда у односу на њихову тежину. Потрес (комоција) мозга означава се као „*slight concussion of the brain*” (лаки потрес мозга). Као клинички критеријуми за дијагностику наводе се краткотрајан, изненадан и трауматски изазван поремећај мождане функције који укључује бесвесно стање и/или амнезију без спољних знакова оштећења можданог ткива (Verjaal и van T Hooft, 1975). Сама дефиниција намеће нека питања, пре свега везана за врсту и трајање поремећаја свести. Губитак свести обично траје неколико минута и за тај период постоји амнезија (несећање). Већина аутора се слаже да губитак свести не мора да постоји. Fischer (1966) сматра да код умерених и тешких потреса мозга систем будности и меморије бивају погођени у исто време, али они нису једнако вулнерабилни, по правилу будност је мање осетљива и она се прва поново успоставља. Капамација (1982; 1989) истиче огроман форензички значај управо оних церебралних траума, по правилу потреса мозга, код којих се накнадно, најчешће приликом судскопсихијатријске експлорације у циљу вештачења, добија податак о амнезији, а да при томе у медицинској документацији нема трага о губитку свести. Аутор сматра да се велики број оваквих случајева може објаснити стањима помућене свести која „измичу” дијагностици чак и од стране лекара непсихијатара.

За разлику од потреса мозга где, у моменту повређивања, долази до бруталног нарушавања можданих функција, али и до рапидног и потпуног опоравка *ad integrum*, контузија мозга је клинички синдром

који представља локализовану или дифузну анатомску лезију мозга (Нагулић, 1975). Као клинички ентитет, церебрална контузија се карактерише присуством патоанатомског супстрата, лезијом мозга и неуролошким дефицитом. Обзиром на ширину појма контузије, јасно је да се комоција и контузија међусобно преклапају и да је најчешће немогуће начинити јасну дистинкцију између потреса мозга и лаке контузије. У складу са тим Ерцеговац (1976) наводи да се све чешће у клиничком раду користи подела церебралних траума на две основне групе: комоционо-контузиони и компресивни синдром. У земљама енглеског говорног подручја уместо термина контузија користи се „moderate” или severe concussion” (умерен или јак потрес). Да појмовни галиматијас буде очуван Verjaal и van T Hooft (1975) наглашавају да се термин контузија (а не moderate или severe brain concussion) користи за случајеве „тешког concussion синдрома са значајним лацерацијама ткива”. Наведени термини — комоција и контузија мозга користи се у клиничком раду и то су углавном дијагнозе са којима се среће вештак, најчешће психијатар.

Постоји могућност превазилажења постојећих проблема. Наиме, јасно је да је „чист” потрес мозга изузетно ретка појава, да велики број блажих контузија бива недијагностикован или сврстан у групу потреса, да се стања свести дијагностикују само када постоји губитак свести, а да помућења свести, по правилу, остају неевидентирани. Амнезија као касни и трајни дефицит меморије мора се узети у обзир, јер она постоји као индикатор измењеног стања свести (губитка и/или помућења) у време трауме. Управо на темељу посттрауматске амнезије као једног од најконстантнијих пратилаца церебралне трауме, предложена је нова подела тежине церебралне трауме и ова подела се користи у апсолутно свим савременим истраживањима. Захваљујући снажном развоју неуропсихологије, посттрауматска амнезија је постала мерљив клинички ентитет и на основу неуропсихолошке евалуације могућа је суптилна процена, не занемарујући при том „класичне” методе дијагностике (неуролошки преглед, лумбална пункција, компјутеризована томографија) као и савремене методе: нуклеарна магнетна резонанца и метода евоцираних потенцијала. Јасно је да неуропсихолошка процена трајања посттрауматске амнезије захтева перманентно праћење пацијента, а ово подразумева хоспиталне услове (поред обученог кадра — психолога субспецијалисте, односно неуропсихолога). Такође све друге наведене дијагностичке процедуре везане су за постојање одређене (обично скупе) медицинске опреме, обученог кадра и подразумевају да буду обављене само уз одређене индикације за ту врсту претраге (нпр. клинички утисак комоције мозга не подразумева ниједну од наведених дијагностика). Према томе, врло је мало изгледа да се у свакодневном клиничком раду превазиђу постојеће тешкоће. У научноистраживачким пројектима обезбеђују се услови које савремена схватања захтевају и резултати оваквих истраживања нам помажу да мање грешимо у практичном раду, који ће се још дуги низ година

заснивати на актуелној дијагностици и свим проблемима који из ње произилазе.

Посебан, пре свега форензички проблем, јесте питање постојања касних психолошко-психијатријских последица церебралне трауме. Јасне, клинички манифестне и дијагностиковане контузије мозга не представљају проблем ни код вештачења. Постојање касних секвела и могућност њихове објективизације на клиничком и психолошком плану нису спорни. Проблем представљају лаке церебралне трауме, а појава такозваног посткомоционог синдрома је честа и као таква налази се у свим досадашњим психијатријским класификацијама па и у најновијој ICD-10. Посткомоциони синдром (синоними: субјективни синдром након повреде главе, посттрауматски синдром, postconcussional syndrome, encephalopathia posttraumatica) се може одредити као констелација симптома који су константни и стереотипни и који се јављају након минималне, благе или тешке трауме главе и мозга (Турдију, 1990). Посебно су непомирљиви ставови аутора у погледу етиологије овог синдрома. Једни заговарају органско порекло симптома, сматрајући да је оно добро документовано низом неуропатолошких, неурофизиолошких и неуропсихолошких студија. Други су искључиви у тврђењу да су тегобе које следе, посебно након лакше трауме, психогене природе и у први план истичу значај личности и рентних тенденција. Levin (1989) износи помирљив став тврдећи да симптоми посттрауматског синдрома почињу на органској, а перзистирају на психичкој основи.

У односу на учесталост појаве, Long и Novac (1986) наводе да 80% особа са претрпљеном церебралном траумом, без обзира на степен њене тежине, спонтано наводе тегобе из оквира посттрауматског синдрома, а циљаном евалуацијом тај број се повећава на 90% и исти аутори сматрају да универзалност симптома упућује на њихово заједничко порекло. Ни питање временског трајања тегоба није решено. Савремена истраживања говоре о трајним, пре свега когнитивним дефицитима, чак и након лаке церебралне трауме (Мишић-Павков, 1995). Evans (1992) сматра да су манифестације посткомоционог синдрома уобичајене у трајању од три до шест месеци после повреде, али перзистентни симптоми могу да трају још месецима, па чак и годинама. Као ризичне факторе у односу на појаву трајних тегоба наводи: животну доб преко 40 година, нижи образовни интелектуални и социјални ниво, припадност женском полу, конзумирање алкохола, раније повреде главе и политрауму. Evans сматра да је значај симулације и рентних неуроza у објашњењу посткомоционог синдрома од малог значаја.

Трајне последице церебралне трауме могу се сврстати у две велике групе: когнитивни дефицит и поремећај емоција, личности и са њима повезаних аспеката понашања (Hinkeldey и Coptigan, 1990).

Код благих можданих траума већина истраживања показује да се когнитивни дефицит консолидује унутар 6 месеци после повреде (Mc Flynn и сар., 1984). Далеко је дискутабилније питање поремећаја

емоција и личности, а управо промене у овој сфери најзначајнији су разлог социјалне дисфункционалности које су честе код особа које су претрпеле церебралну трауму. У односу на вештачење касних последица церебралне трауме психијатар-форензичар, у крајњој инстанци, није оптерећен питањима етиологије и бројним теоријским контроверзама. Наиме, психопатолошке секвеле када постоје, код свих степена тежине мождане трауме резултују променама на плану личности и понашања, односно ремете сферу интерперсоналних релација и доприносе промени у сопственом доживљају себе и својих вредности као и свеукупном променом социјалног функционисања. Једино у том смислу је могуће вршити форензичку процену менталних последица церебралне трауме: шта траума значи за особу, колико мења њен квалитет живота и умањује доживљај животне радости. Према томе, сваки случај захтева посебну процену, јер клинички истоветне повреде, преламајући се кроз призму личности, добијају у психолошком смислу сасвим различита значења.

КРИВИЧНОПРАВНИ ЗНАЧАЈ

У кривичном праву односно у судници потрес мозга има двојаку важност:

1. треба, путем вештака, квалификовати тежину повреде код оштећеног и
2. треба проценити утицај на понашање оптуженог после повреде главе и потреса мозга.

У односу на квалификацију повреде, ствар је доста компликована јер медицинска литература није баш сасвим сагласна с тим што у последње време преовлађује мишљење да је потрес мозга лака телесна повреда. Такав став сагласно заузимају и Институт за судску медицину Медицинског факултета у Новом Саду и Институт за неурологију, психијатрију и ментално здравље у Новом Саду. На први поглед би то све било јасно, али није. Разлог је врло једноставан: права природа и тежина повреде се могу утврдити и проценити тек при протоку времена од најмање годину дана! Да ли је то био „чист” потрес мозга или је у питању била мања или већа контузија, не може се одмах знати. Шта то значи за кривично право, јасно је. Кривичноправни поступак би морао бити заустављен на најмање годину дана док се буде могло констатовати о чему се заправо ради. То је, наравно, незамисливо. То још није све: ако се нађе вештак који још припада „старинском” медицинском ставу да је потрес мозга тешка телесна повреда, онда је хаотично стање неминовно. Наравно, ако се ради о ситуацијама где се на основу клиничке и евентуално друге медицинске дијагностичке претраге може одређеније рећи да се ради о контузији мозга — онда ствар и неће бити тако компликована. Наиме, контузија мозга је, као што је већ речено, тешка телесна повреда, јер је у тим случајевима структурно оштећено мождано

ткиво. Штавише, конгузија мозга може да захвати тако велико подручје можданог ткива да то може да изазове и смрт, али, у најмању руку, трајне последице. У односу на исход код конгузије треба увек мислити на могућност интракранијалног и/или интрацеребралног крварења и могућности развоја компресије мозга што, у највећем броју случајева, без правовремене дијагностике и хируршке интервенције има леталан исход.

Код бројних случајева убиства, убиства у покушају или тешких телесних повреда, оптужени је у тучи био повређен и у пределу главе. Треба знати да се никада не може и не сме рећи да ударац није изазвао потрес мозга и следствену ошамућеност. „Вештаци су установили да оптужени није претрпео потрес мозга...” (како су то установили?) или „Овакав ударац није могао изазвати потрес мозга...”. Овакви налази звуче гротескно и у сваком случају би их требало одбацити. Но, шта прихватити? То је врло деликатан посао који само вештак стручњак за судску психијатрију сме и може да преузме, а увек са ризиком и да погрешити. Само што ће број његових грешака бити далеко мањи него када то раде вештаци других струка. Тако, на пример, није свеједно да ли је оптужени пуцао непосредно после задобијања сигурно доказаних удараца по глави или је пуцао неколико минута после тога. Још бројне факторе вештак мора да узме у обзир и анализира индивидуално у сваком појединачном случају. Треба знати и то да тврдња која се још понегде може наћи у старим убденицима да потрес мозга изазива губитак свести не стоји и превазиђена је. Да би се све то лакше разумело, мислимо да је најцелисходније упоредити то са оним што се догађа боксерима на рингу: ударац (или ударци!) у главу може да изазове губитак свести, али може да изазове и ошамућеност („гроги”). Један наш познати боксер је, у своје време, после једног меча у коме је победио, изјавио да се после једног ударца у главу задобијеног од стране противника, ничег више не сећа, иако је до краја меча прописно боксовао и решио меч у своју корист. Слична стања се, не ретко, догађају и у ситуацијама туча или где је оптужени из других разлога (саобраћајни удес, на пример) био ошамућен (стручно кажемо: помућене свести) и онда извршио неко кривично дело.

ГРАБАНСКОПРАВНИ ЗНАЧАЈ

Проблематика овде има сличности, али и разлика у односу на до сада речено. У предметима неимовинске штете потрес мозга и повреда главе (стручно: краниocereбралне повреде) има врло велики значај и представља деликатан посао.

Пре свега, проблематично је питање ране дијагностике ових повреда. Главни је проблем што се одмах после трауматизације (најчешће после саобраћајног удеса, али и туча или повреда на раду) пропусти да се установи право стање. Хирург-трауматолог, коме по-

вређени прво долази „у руке”, гледа шта је хитно „да закрпи”, тј. крварења, преломе итд. Какво је стање свести, на то се најчешће не обраћа пажња, јер то није од виталне важности, уосталом лекари непсиhiјатри нису ни вични оваквој дијагностици. За њих постоје два стања: или је при свести или није при свести. Tertius non datur. Управо ово треће је најважније, а то су стања помућене свести која су у таквим ситуацијама најчешћа. Треба искрено рећи да чак ни психијатар, ако није посветио довољно времена и пажње и своје дијагностичке напоре усмерио у том правцу, не мора таква стања увек да региструје. Но, психијатар се најчешће у таквим ситуацијама и не зове као консултант, јер то што је болесник евентуално збуњен и „говори мало без везе” није од виталног значаја и има времена да се и после види шта је. После се можда уопште и не позове консултант психијатар, а онда се, не ретко, праве грубе грешке, па се на отпусној листи као коначна дијагноза стави (поред осталих дијагноза или сама за себе) commotio cerebri (потрес мозга). Међутим, из историја боловања се може видети да је болесник-повређени био две-три недеље везан због психомоторног немира, да је имао делимичну одузетост једне стране, или одузетост живаца покретача очних јабучица, дакле озбиљан неуролошки налаз, што код „чистог” потреса мозга, ако тако нешто уопште и постоји, не долази у обзир.

Ако сада све ово узмемо у обзир, онда је јасно са каквом лошом стартном основном почиње вештачење касних последица краниоцеребралних повреда. Јер, ако се није одмах честито дијагностиковало и регистровало, како онда накнадно да утврђујемо? Пре свега, цела судскопсихијатријска литература је сагласна да од повреде па до предузимања оваквих вештачења треба да прође најмање годину дана, а чини се да је већина оних који заговарају и две и три године! Треба се кратко осврнути на захтев неких осигуравајућих завода да се као основ за неимовинску штету могу узимати само „болнички утврђени потреси мозга”. Такву бесмислицу је могао смислити само неко ко нема појма о овој материји и њеној проблематици. То је врло лепо рекао Вау (Беј): „... још никада нисмо видели да је чист потрес мозга донесен на клинику без свести”. Другим речима: ако је донесен без свести, онда то није потрес мозга, него компликованија ситуација.

Изоставићемо овде детаљније изношење технике и методике вештачења касних последица краниоцеребралних повреда, јер би то захтевало мало више простора. Напомињемо само да чврсто стојимо на томе да је за оваква вештачења, по нашем мишљењу, компетентан само вештак специјалиста за судску психијатрију уз асистенцију психолога који својим минуциозним трагањем за органским психичким променама пружа незаобилазну помоћ психијатру.

На крају, и после најстручније и најминуциозније изведеног испитивања, врло често вештаку не преостаје друго него да коначно мишљење даје „по слободној процени вештака”. Јасно је да је то врло непрецизно, али када бисмо имали времена и простора да овде

изложимо шта ми ипак дијагностички предузимамо (то је већ чисто медицински посао) видело би се да и није баш тако непрецизно како се на први поглед чини. Ако то ради довољно стручан и искусан вештак, онда ће утолико бити и мање грешака.

РЕЗИМЕ

Аутори расправљају о актуелним проблемима у области дијагностике, номенклатуре и класификације краниocereбралних траума. Централно место, са аспекта форензичке психијатрије има потрес мозга или commotio cerebri обзиром на проблеме дијагностике (најчешће ретроградно постављање дијагнозе) као и посебно проблематичну процену стања свести — губитак или помућење свести са консекутивном амнезијом. Посебан је проблем немогућности јасне дистинкције између комозије и контузије мозга, односно чешће него што се то у пракси уважава постојање комбиноване комозионо-контузионе повреде што, опет, има бројне импликације на вештачење. Питање касних последица церебралних траума огромно је и спорно подручје како у области научног истраживања тако и у клиничкој и форензичкој пракси. Покушавајући да дају интегрални аспект краниocereбралних траума, аутори са посебном пажњом истичу оне моменте који су кључни у односу на кривичноправни и грађанско-правни значај, тј. судскопсихијатријски аспект ове проблематике.

ЛИТЕРАТУРА

1. Ерцеговац, Н. (1976). Трауме главе и мозга. У: Костић, С. (Ед.), Хирургија централног нервног система (pp. 465—503), Београд—Загреб. Медицинска књига.
2. Evans, R. W. (1992). The postconcussional syndrome and sequelae of mild head injury. *Neurol. Clin.*, 10, 815—847.
3. Hinkeldey, N. S., Corrigan, J. D. (1990). The structure of head-injured patients neurobehavioural complaints: a preliminary study. *Brain Injury*, 4, 115—133.
4. Jennett, B. (1972). Late effects of head injuries. In: Critchley, M., O. Leary, J. L., Jennett, B. (Eds.), *Scientific foundations of neurology* (pp. 441—451). London. W. Heinemann Medical Books.
5. Jennett, B., Teasdale, G. (1977). Aspects of coma after severe head injury. *Lancet*, 1, 878—881.
6. Fischer, C. M. (1966). Concussion amnesia. *Neurology*, 16, 826—830.
7. Капамација, Б. (1982). Форензички проблеми ране дијагностике краниocereбралних повреда и поремећаја свести. Медицински преглед, 3—4, 93—95.
8. Капамација, Б. (1989). Форензичка психијатрија. Београд—Загреб. Медицинска књига.
9. Levin, H. S. (1989). Memory deficit after closed-head injury. *J. Neurol. Neurosurg. Psychiatry*, 12, 129—153.
10. Long, C. J., Novac, T. A. (1986). Postconcussion symptoms after head trauma: Interpretation and treatment. *Southern Medical Journal*, 79, 728—732.

11. Mc Flynn, G., Montgomery, E. A., Fenton, G. W., Rutherford, W. (1984). Measurement of reaction time following minor head injury. *J. Neurol. Neurosurg. Psychiatry*, 47, 1326–1331.
12. Мишић-Павков, Г. (1995). Касне психијатријске последице комозионо-конгузионе церебралне трауме — форензичка проблематика. Докторска дисертација, Медицински факултет, Нови Сад,
13. Нагулић, И. (1975). Неурохирургија. Београд, Институт за стручно усавршавање и специјализацију здравствених радника.
14. Турдију, Ј. (1990). Клиничка неуропсихологија. Загреб. Школска књига.
15. Verjaal, A., van T Hooft, F. (1975). *Commotio and contusio cerebri (cerebral concussion)*. In: Vinken, P. J., Bruyn, G. W. (Eds.), *Handbook of clinical neurology* (pp. 417–442). Amsterdam. North-Holland Publ.

COMMOTIO CEREBRI – FORENSIC ASPECTS

Borislav Kapamadžija – Gordana Mišić-Pavkov

Summary

Authors emphasize the existence of many problems in classification of cerebral injuries. The basic problem is to diagnose mild head injury and setting the clear distinction between it and severe brain injury. Dividing brain injuries in only two groups: commotio cerebri and contusio cerebri is too rough. There are many cases that cannot be classified in that manner i.e. severe commotio probably has some elements of contusio cerebri that are undetectable when usual diagnostic methods are applied. The special attention was paid to the states of modified consciousness: unconsciousness and the state of dizziness, which has the enormous forensic importance. This paper covers also all the forensic aspects of criminal and civil law.

Key words: brain injury, forensic medicine.

11. McEwen, G., Montgomerie, B. A., Felton, G. W., Rubinfeld, W. (1984). Measurement of reaction time following minor head injury. *J. Neurosurg. Psychiatry*, 47, 1326-1331.

12. Minshin-Bazak, T. (1992). Касно поштарачко истраживање комомоно-континуиране повреде главе — форензичко истраживање. Докtorsки дисертација, Медицински факултет, Нови Сад.

13. Nishin, N. (1975). Невролошкија. Београд: Институт за стручно усавршавање и специјализацију здравствених радника.

14. Turjan, J. (1990). Клиничка невропсихологија. Зборник Школовске књиге.

15. Verbal, A., van T. Hoof, F. (1975). Common and control cerebri (control cerebri).

16. Vinken, P. J., Bruyn, G. W. (Eds.). *Handbook of clinical neurology* (pp. 417-442). Amsterdam: North-Holland Publ.

Зоран Вучевић

адвокат у Новом Саду

Др Миклош Биро

професор Филозофског факултета у Новом Саду

О ЕТИЦИ ПСИХОЛОШКОГ И ПСИХИЈАТРИЈСКОГ ВЕШТАЧЕЊА*

САЖЕТАК: Дајући два конкретна примера из праксе и развијајући теоријску расправу о односу права и морала, аутори истичу занемареност етичких питања код психолошког и психијатријског вештачења.

Посебно су истакнуте ситуације у којима вештак током вештачења износи чињенице о личности окривљеног које су друштвено или морално неприхватљиве, као и ситуације када вештак износи претходно непознате чињенице које могу теретити једну странку чиме се аутоматски сврстава уз другу странку у поступку.

Кључне речи: етика, психологија, психијатрија, вештачење.

О дOMETИМА и ограничењима судског вештачења написано је пуно текстова. О етици вештачења и вештака, међутим, у правној и форензичкој литератури не може се наћи готово ништа. О тој теми расправљало се најчешће (више у кулоарима, него на официјелном нивоу) када се постављало питање правне ваљаности тзв. „наручених” вештачења, тј. вештачења по захтеву (и одбиру вештака) од стране странке, а не по захтеву суда. У овом тексту ми ћемо покушати да укажемо на етичке замке психолошког и психијатријског вештачења нешто другачије природе — на примерима из праксе аутора овог текста и кроз призму односа права и морала.

* Рад примљен: 21. XII 1995.

ПРИМЕР I:

Психолог је по налогу суда позван да вештачи личност оптуженог младег пунолетника. Вештак утврђује да се ради о емоционално незрелој личности, са елементима заостајања у психосексуалном развоју, што браниоцу оптуженог омогућава да (по чл. 82 КЗ) тражи казнене мере предвиђене за малолетна лица. Током расправе, од вештака је тражено да свој налаз детаљније образложи. У судници су, поред оптуженог, присутни и његови родитељи, другови и пријатељи. Иако је извештај вештака у суштини повољан по казнене исход оптуженог, изношење интимних психолошких детаља пред блиским особама изразито траумира оптуженог, што он и демонстрира каснијим претњама вештаку.

Са правосудног становишта, процедура вештачења је била сасвим у реду. Међутим, са етичког, а још и више са ментално-хигијенског аспекта, она је била апсолутно неприхватљива. Очито је да се у оваквим ситуацијама мора прибећи посебном поступку — расправи у затвореном кругу судије, тужиоца, браниоца и вештака или претходној консултацији оптуженог да ли има нешто против да се подаци из извештаја вештака јавно изнесу или нешто треће. То не би био неки посебан преседан: подсећамо читаоце да постоји једна слична ситуација — истражни поступак у случају силовања малолетног лица када је чак законом предвиђено присуство стручног лица (психолога или педагога) чија је дужност да штити ментално здравље малолетнице од трауме испитивања.

ПРИМЕР II:

Вештак је позван да процени урачунљивост оптуженог у тренутку инкриминисаног чина и он износи своје мишљење. Током образлагања свог извештаја, вештак износи нове чињенице које тешко окривљују оптуженог, а до којих је дошао током дијагностичког поступка.

Овакав гест вештака неприхватљив је са два аспекта. Прво, са аспекта Хипократове заклетве која обавезује лекара на тајност података до којих дође у току свог дијагностичког или терапеутског рада и друго, са аспекта процесног права, о чему ће више бити речи у наставку овог текста.

Постоји једна хипотетична ситуација у којој се може радити о новим чињеницама (претходно непознатим суду) до којих је психијатар дошао током свог прегледа, а које значајно утичу на сам исход његовог мишљења. У таквим случајевима, треба предвидети могућност да се вештак изјасни да су у питању елементи вештачења који су само њему познати и које може издискутовати са евентуално супротстављеним вештаком или судско-медицинским одбором. На тај начин, обезбедила би се и професионална ваљаност и етичност и правна прихватљивост вештачења.

У материјално и процесно право је уграђен морал који је по својој природи хармонизован систем вредности.

Када се говори о односу права и морала, онда треба истаћи да је тај однос „највиднији” у примени права, јер резултат примене права на конкретан случај не би смео и не може бити у супротности са моралом на чега упућују одредбе члана 3, став 3. Закона о парничном поступку и члан 12. Закона о облигационим односима. Ове одредбе указују да у примени права морал има примат и да су конкретна правна решења, без обзира колико била формално логички ваљана, неприхватљива уколико су у супротности са моралом.

Како је процесно право инструмент за примену материјалног права, морал садржан у материјалном праву може се правно реализовати једино посредством процесног права.

Независно од тога колико је морал садржан у некој општој правној норми, или пак није, за конкретну примену те правне норме је потребна истина јер само истина фантантује моралност конкретног решења. Из овога следи да и најбољи морал садржан у правној норми, у материјалном праву, примењен на неистинито збивање претвара се у своју супротност, у неморал, те је услед тога процесно начело материјалне истине највећа морална вредност процесног права и морална основа законитости.

Када се говори о истини као моралној вредности, њена примена трпи ограничења, а то значи да се у процесуализацији не могу користити сви начини сазнања него само они којима се не нарушавају друге моралне вредности.

Услед овога постоје процесне одредбе о забрани коришћења појединих доказних средстава, и зато кажемо да се начело материјалне истине у неким конкретним случајевима делимично жртвује у корист других моралних вредности, а све у циљу успостављања моралне коегзистенције конкретно супротстављених моралних вредности у решавању конкретне ствари.

Све ово важи и за вештачење као доказно средство, које се може дефинисати на више начина, али најкраће речено вештачење је један научни доказ, односно доказ заснован на научним методама који у процесуализацији даје резултате велике тачности, истинитости, што је и његова морална вредност.

У поступку вештачења научни методи сазнања могу да захтевају од вештака такве поступке који се косе са другим моралним вредностима или којима се откривају неке околности које могу странкама у конкретном поступку да нанесу моралну штету. Поставља се питање моралне границе истине у конкретној ствари. Стога треба рећи да су моралне границе истине ограничене самом моралношћу научних поступака, њихових сазнања, односно моралношћу њене садржине.

МОРАЛ ПСИХОЛОШКИХ И ПСИХИЈАТРИЈСКИХ ВЕШТАЧЕЊА

Психолошка и психијатријска вештачења су једна од најчешћих вештачења и најтешње су везана за индивидуалне моралне вредности странака. То их чини најосетљивијим вештачењем са становишта морала.

Ова вештачења се односе на психички статус учесника у поступку. Правно речено, предмет психолошких и психијатријских вештачења су дефекти у свести, вољи и другим психичким функцијама одребене личности у конкретној животној ситуацији. Ово наглашавамо стога што материјално право везује своју примену само за слободно деловање душевно здравих појединаца.

Психолог или психијатар у свом вештачењу мора да изнесе мишљење да ли је испитаник у критично време слободно деловао и да ли је то деловање са или без психичког дефекта. Исказ вештака који говори о личности испитаника може бити за њега самог или за његову околину морално неприхватљив, те остаје крупно питање опште и конкретне моралне мере до које вештак може да иде у изношењу својих запажања о личности испитаника (пример I). Такође, са аспекта процесног права, те тиме и морала који је у њему садржан, недопустиво је да вештак преузима улогу истражног судије и тиме се ставља на страну једне од странака у поступку (пример II).

Пракса, нажалост, показује да су у неким вештачењима садржане и такве изјаве испитаника које се тичу његових радњи о којима се расправља у правосудном поступку и које испитаник, као странка у поступку, није хтео да изнесе пред овлашћеним органом, јер су исте по њега штетне (али их је изнео током интервјуа који је дао вештаку). Вероватно није потребно посебно наглашавати да овакве изјаве не могу представљати основ на коме се заснива одлука надлежног органа, јер се могу квалификовати као резултат злоупотребе положаја испитаника.

ON ETHICS OF PSYCHOLOGICAL AND PSYCHIATRIC TESTIFYING

Zoran Vučević — dr Mikloš Biro

Summary

Giving two examples from their own practice and by developing a theoretical debate about the relation of law and moral, the authors point out the neglect of ethical questions in psychological and psychiatric court testifying.

The authors emphasize the situations in which a court expert while testifying presents some facts about the accused which are morally or socially unaccepted, as well as the situations when a court expert presents up to that moment unknown facts which may charge one of the sides in the trial. So, by doing that, the expert automatically takes side of the other one in the trial.

Key words: ethic, psychology, psychiatry, testify.

Др Душан Николић
доцент Правног факултета у Новом Саду

ОДМЕРАВАЊЕ НОВЧАНЕ НАКНАДЕ ЗА ФИЗИЧКЕ БОЛОВЕ*

САЖЕТАК: Аутор анализира правну релевантност и кривичне и грађанскоправне аспекте одговорности за повреду физичког интегритета личности, као и критеријуме за одмеравање новчане накнаде за физичке болове. Указује на празнине у доктрини форензичке медицине и на потребу сарадње великог броја стручњака.

Кључне речи: физички интегритет, бол, одговорност, судска медицина.

1. ПРАВНА РЕЛЕВАНТНОСТ ПОВРЕДЕ ФИЗИЧКОГ ИНТЕГРИТЕТА ЛИЧНОСТИ

Заштита физичког интегритета човекове личности се у већини савремених правних система остварује по правилима која са становишта методологије правног регулисања припадају различитим грамама права. Те разлике посебно долазе до изражаја на телеолошком плану. Тако су регуле *казненој* (кривичног и прекршајног) права превасходно усмерене на остваривање циљева *специјалне* и *генералне* *превенције* односно, на одвраћање грађана од вршења инкриминисаних дела којима се може нарушити нечији физички интегритет. Запређеним казнама се настоји остварити одређени васпитни утицај на све адресате правне норме, односно, адекватно *генерално* *превенцијско деловање*. При утврђивању конкретне одговорности и одмеравању *казнених санкција* пак, нагласак је на *специјалној* *превенцији*. *Казна* се у функционалном погледу подређује потреби преваспитавања и

* Рад примљен: 12. II 1996.

одвраћања делинквента од поновног вршења кривичних дела. Његова личност се у духу савременог пенолошког начела о индивидуализовању казних санкција, ставља у први план. Пракса је показала да се тако може остварити сврха кажњавања уз истовремено уважавање интереса друштвене заједнице и самог делинквента. Жртва је у сфери казненог права у другом плану. Последице које је претрпела су значајне утолико што их суд мора узети у обзир приликом утврђивања одговорности и изрицања санкције. Од њих зависи да ли ће се одређено лице сматрати одговорним и у којој мери ће бити изложено дејству својственом казни. Но, кажњавањем се не настоји побољшати ситуација у којој се жртва нашла након нарушавања физичког интегритета.¹ Том циљу превасходно служе *инстинктивни грађанској*, односно, *одштитној* *права*.

Према правилима савременог *грађанској* *права*, лице које се сматра одговорним за повреду физичког интегритета туђе личности има обавезу да оштећеном пружи одговарајуће обештећење (сатисфакцију) за материјалну и нематеријалну штету. Одштета, као што је познато, мора бити у сразмери са наступелим или очекиваним последицама.

Између *казненој* и *одштитној* *права* очигледно постоји извештан степен подударности. У оба случаја наступање одговорности и тежина санкције зависе, између осталог, и од последица које су проузроковане деликтном радњом. Но, осим ових сличности постоје и извесне разлике.²

1.1. *Кривичној* *равна одговорност* *за повреду физичкој* *индивидуалној* *личности*

Оптужени ће се сматрати одговорним за повреду физичког интегритета личности уколико се докаже да је у урачуњливом стању, умишљајно или нехатно извршио радњу која је у кривичном законо-

¹ Казним санкцијама је још од друге половине XVIII века порицана одштета функција. У доктрини је постепено сазрела свест да кажњавањем не треба успостављати стање какво би постојало да није било кривичног дела, већ да пре свега треба остварити циљеве генералне и специјалне превенције. (У том смислу: С. Весагиа, *Dei Delitti e delle Pene*, 1764). Та идеја је нашла одјека и у казненој регулативи тога доба. Тако је нпр. терезијанско кривично законодавство лишено рестаитутивних функција. Казне које је прописивала *Constitutio Criminalis Theresiana* из 1768. су требале да обезбеде побољшање починиоца, заштиту државе и застрашивање становништва. На функционалне разлике између казних и рестаитутивних санкција указивали су и старији француски аутори. (В. нпр. Е. Диркем, *О модели друштвеној рада*, Београд, 1972, стр. 109—110). Слично схватање је прихваћено и у нашој цивилистици крајем XIX века. (В. А. Борђевић, *Систем приватној (грађанској) права*, Београд, 1896, Прва књига — општи део, стр. 190). Но, уз све то, не може се оспорити чињеница да сам чин кажњавања често пружа својеврсну сатисфакцију жртви и да се на тај начин, узгредно, постижу и извесни рестаитутивни ефекти.

² Детаљније: Д. Николић, *Грађанској* *равна санкција (генеза, еволуција и савремени појам)*, Нови Сад, 1995.

давству инкриминисана као *наношење телесне повреде*.³ Кривично-правном заштитом су обухваћена сва жива људска бића. У подједнакој мери су заштићена лица која су потпуно психофизички здрава као и она која због одређених телесних недостатака и поремећаја нису у стању да доживе физичке и/или душевне болове. Починилац наине, одговара за саму *телесну повреду*. Одговорност наступа независно од тога да ли је жртва трпела секундарне последице у виду физичких или психичких патњи. Таква концепција је несумњиво примерена савременом кривичном праву које у први план ставља делинквенту и потребу његовог преваспитавања. Међутим, да би се остварио адекватан васпитни утицај потребно је да казна буде сразмерна друштвеној опасности дела. Стога у кривичном законодавству постоји градација телесних повреда и санкција које су за њих прописане.

Све повреде физичког интегритета су, као што је познато, подељене у две велике групе. Прву чине *тешке*, а другу *лаке телесне повреде*. Ова дихотомна легислативна подела је у теорији кривичног права употпуњена нешто сложенијом класификацијом. *Тешке телесне повреде* су подељене на а) *особито тешке*; б) *обичне тешке телесне повреде*; с) *тешке телесне повреде квалификоване смрћу* и д) *тешке телесне повреде учињене на мах*. Осим тога, у литератури се указује и на разлику између а) *обичних лаких* и б) *опасних лаких телесних повреда*.⁴ Правна квалификација дела зависи од тога да ли је починилац својим поступком довео у опасност живот повређеног, уништио му важан део тела, трајно га онеспособио за рад или му је нпр. нанео само мању озледу без трајнијих штетних последица... Од споредног значаја је пак, да ли је жртва услед тога трпела физичке и/или душевне болове и какав је био њихов интензитет. Том питању се посебна пажња посвећује приликом утврђивања грађанскоправне одговорности.

1.2. Грађанскоправна одговорност за повреду физичког интегритета личности

Грађанскоправна одговорност почива на битно другачијим премисама. Њено наступање се не везује за саму повреду физичког интегритета, као и у кривичном праву, већ за секундарне последице у виду телесних и душевних болова.

³ У кривичном праву се под телесном повредом подразумева повреда телесног интегритета или нарушавање здравља другог лица. В. нпр.: Љ. Лазаревић, *Кривично право (посебни део)*, Београд, 1988, стр. 120. etc.

⁴ Упор.: Љ. Лазаревић, *op. cit.*, стр. 122—128. Д. Атанацковић, *Кривично право — посебни део*, Београд, 1984, стр. 162; А. Стајић—М. Вешовић, *Кривично право — посебни део*, Сарајево, 1987, стр. 90. etc.

1.2.1. *Јачина и трајање физичких болова: услов за наступљање грађанске деликтивне одговорности и критеријум за одмеравање висине новчаног обештењења*

Под нематеријалном штетом се у важећим прописима подразумева *наношење другом физичкој или психичкој бола или страха*.⁵ Повреда телесног интегритета сама по себи није релевантна.⁶ Такав став је без резерви прихваћен и у домаћој јудикатури.⁷ *Грађанска деликтивна одговорност* ће наступити само ако је жртва услед повреде тела претрпела и/или је извесно да ће у будућности трпети физичке, односно, психичке патње. Према *Закону о облигационим односима*, суд може обавезати туженог да оштећеном лицу исплати одређену своту новца на име *правичне накнаде за нематеријалну штету* ако то оправдавају околности случаја, а *нарочито јачина болова и њихово трајање*.⁸ Наведена одредба се у судској пракси рестриктивно тумачи. Преовлађује схватање да само болови *веће интензитета* повлаче *грађанскојравну деликтивну одговорност* и обавезу да се надокнади *нематеријална штета*.⁹ Незнатне патње се сматрају правно ирелевантним.¹⁰

Од јачине и трајања физичких болова зависи да ли ће се тужени сматрати одговорним али и то колику ће своту новца платити на име *правичне накнаде*. Начело правичности налаже да обештењење (сатисфакција) буде у одређеној сразмери са претрпљеним патњама.¹¹ Људски бол, наравно, нема цену. Но, неоспорно је и то да у судској пракси морају бити успостављене одређене вредносне релације.¹² Свота новца која се исплаћује на име обештењења (сатисфакције) за

⁵ В.: чл. 155. Закона о облигационим односима и чл. 23. Закона о изменама и допунама Закона о облигационим односима („Сл. лист СРЈ”, бр. 31/1993).

⁶ Међутим, то не значи да суд приликом одмеравања правичне накнаде неће узети у обзир тежину и природу повреде, као и друге факторе које сматра значајним. На то га несумњиво упућује одредба чл. 200. Закона о облигационим односима. У стручној литератури се истиче да би суд требао да води рачуна о карактеру повреда, о негодностима изазваних лечењем, субјективним својствима оштећеника, о значају повређеног дела тела и сл. (В.: Ј. Црнић, *Облици нематеријалне штете и критерији за одмеравање правичне накнаде*, Наша законитост, 10/1986, стр. 1323; Ј. Коман-Перенич, *Облици, обим и висина неимовинске штете*, Судска пракса, 2/1983, стр. 70).

⁷ В. Закључке са Саветовања грађанских и грађанско-привредних одељења Савезног суда, републичких и покрајинских врховних судова и Врховног војног суда, одржаног у Љубљани 15. и 16. октобра 1986. године.

⁸ В.: чл. 200. Закона о облигационим односима.

⁹ В. наведене Закључке са Саветовања највиших судова у Љубљани.

¹⁰ Упор.: З. Петровић, *Накнада нематеријалне штете због повреде физичкој личности*, Сарајево, 1990, стр. 75.

¹¹ Упор.: М. Бркић, *Неимовинске штете настале услед телесне повреде*, Правни живот, 5/1971, стр. 51.

¹² Суд се при доношењу одлуке не би требао позивати само на апстрактно начело правичности, већ би се у аргументацији морао ослањати и на конкретне, објективније критеријуме као што су интензитет и трајање физичког бола. В.: В. Ракић-Водиленић, *Одмеравање висине накнаде штете слободном оценом*, Правни живот, 9—10/1992, стр. 1540. etc.

јаче и трајније болове, морала би бити већа од оне која се плаћа за слабије и краткотрајне болове. Судска пракса би, при том, морала да буде максимално уједначена. Томе би у великој мери могла допринети једна општеприхватљива и свима доступна *скала физичких болова* која би представљала поуздано полазиште за вештачења у *јарничном исцртању*.¹³ Медицински стручњаци, првенствено хирурзи и неуропсихијатри, значајно би допринели развоју правне праксе и науке уколико би рангирани патње према јачини и дужини трајања за сваку врсту телесне повреде. При том би требало имати у виду и будуће болове који се по редовном следу могу очекивати током лечења.¹⁴

1.2.2. Претрпљени и очекивани болови: накнада настале и будуће нематеријалне штете

Законом о облигационим односима је прописано да ће суд на захтев оштећеног досудити накнаду и за *будућу нематеријалну штету* ако је по редовном току извесно да ће она трајати и у будућности.¹⁵ У том смислу се приликом одмеравања *правичне новчане накнаде* морају узети у обзир и физички болови за које је вероватно да ће трајати и током санирања повреде, односно, у току лечења.¹⁶ Но, за њих, *mutatis mutandis*, важи све што је речено и за тзв. примарне телесне патње које је оштећени претрпео у тренутку повреде. Они такође морају имати одређени интензитет и трајање. Управо стога

¹³ „Док се то не учини, бит ћемо и даље свједоци „шаренила” налаза и мишљења судских вештака а тиме и одлука судова.” (И. Црнић, *Облици нематеријалне штете и критерији за одмеравање правичне накнаде...*, стр. 1323). Л. Коман-Перенич је анализирао око сто предмета Вишег суда у Љубљани и закључила да се „висина правичне накнаде одмерава произвољно и да се у пресудама не образује тај магични прескок из обима штете ка новцу”. (op. cit., стр. 75). Идентичан проблем постоји и у новој јудикатури Србије. В.: Н. Пешић, *Одмеравање новчане накнаде нематеријалне штете за телесну повреду*, Правни живот, 9—10/1992, стр. 1482.

¹⁴ У судској пракси се до доношења Закона о облигационим односима посебно водило рачуна о боловима које је оштећени претрпео у тренутку повреде, у време лечења и о онима које је евентуално могао трпети након залечења. Упор.: В. Strohsack, *Odškodninsko pravo in druge neposlovne obveznosti (Obligacijska razmerja II)*, Љубљана, 1990, стр. 234. Према *огановишту* новије судске праксе „нематеријална штета која се у одређеном облику трајно или трајније испољава представља *једну штету* (подвукао Д. Н.) па суд одређује један износ накнаде узимајући у обзир трајање те штете до доношења пресуде и њено трајање у будућности”. (Закључак са Саветовања највиших судова у Љубљани 15. и 16. 10. 1986). За флексибилније тумачење правила о накнади будуће штете В.: В. Вучковић, *Накнада будуће нематеријалне штете*, Правни живот, 9—10/1992, стр. 1529. etc.

¹⁵ В.: чл. 203. Закона о облигационим односима.

¹⁶ „Нелагодности у току лечења (нпр. краћа несвестица, хоспитализација, везаност за кревет, разне врсте имобилизација и фиксација, трансфузије, инјекције, превиање рана, одстрањивање шавова, употреба инвалидских колиџа, боловање, посеђивање амбуланта, физиотерапија итд.) које трпи оштећени, разматрају се у оквиру накнаде за физичке болове.” (Закључак највиших судова са наведене седнице у Љубљани, 1986).

би судска, или шире *јравна медицина* требала да понуди прецизну скалу физичких болова изазваних различитим облицима нарушавања телесног интегритета која би обухватила патње које оштећени *објективно моју прејирјејети* услед самих повреда и током њиховог санирања. Судска пракса би тада била уједначенија, рад вештака и правника практичара олакшан и, што је најважније, оштећени би са више извесности остваривали право на судску заштиту.

Јединствена скала бола је очигледно пожељна. Но, да ли ју је на достигнутом нивоу развоја медицинске науке могуће изградити и учинити применљивом? У стручној литератури су мишљења подељена. Поједини аутори са скепсом тврде да је бол субјективан осећај; индивидуална, променљива и *објективно немерљива катгејорија*.¹⁷ Насупрот томе, у упоредном праву су још у првој половини овога века забележени покушаји рангирања физичких патњи, који су допринели уједначавању тамошње судске праксе.¹⁸ Таква искуства чине основаним свако настојање да се употпуни домаћи операт судско-медицинских вештачења. Но, при том свакако треба имати у виду и чињеницу да *скала бола* може дати само оквире интензитета и трајања телесних патњи које могу доживети *јросечно осетљиви људи* приликом повређивања и током санирања одређене повреде. У том смислу, она би служила као полазиште вештацима који би морали да уваже и нарочита физичка својства оштећеног (повишену осетљивост, одсуство осећаја за бол и сл.). Иако се не би могла примењивати по аутоматизму, таква скала би знатно олакшала доношење одлука у парницама за накнаду нематеријалне штете. Њоме би уједно биле попуњене и извесне празнине које постоје у домаћој судској медицини.¹⁹

2. ПРАЗНИНЕ У ДОКТРИНИ СУДСКЕ (ПРАВНЕ) МЕДИЦИНЕ

Нарушавање физичког интегритета се у већини *уџбеника* судске медицине посматра кроз призму *телесних јовреда* које су махом класификоване по обрасцима *кривичној јрава*.²⁰ Пратеће последице које се јављају у виду бола по правилу остају на маргинама интере-

¹⁷ Р. Боконић, *Медицинско вјејтачење јоследица јовреда нервној сисгема, болова и сјраха*, Адвокатура БиХ, 2/1975, стр. 23.

¹⁸ В. нпр.: А. W. Fischer, *Schmerzensgeld in Hafspflichtsachen von medizinischen Standpunkt*, 1932.

¹⁹ „Искуства са овим вештачењима су за сада скромна код доброг дела лекара, а литература скоро да и не постоји, тако да постоји велика шароликост код оцена и накнада за претрпљене физичке болове” (М. Милићевић—Н. Милићевић, *Вештачење инјензијетиа и дужине јтрајања физичких болова јосле саобраћајних јовреда*, *Правни живот*, 5/1979, стр. 67). Стање је у основи још увек исто, мада је протекло петнаест година од објављивања наведеног рада. Судска медицина је остала недоречена.

²⁰ В. нпр.: Д. Поповић, М. Гасић, М. Шовљански, *Судска медицина — уџбеник за сјудентје јрава*, Нови Сад, 1983; М. Миловановић, *Судска медицина*, Београд—Загреб, 1985; С. Пејаковић, *Судско-медицинска експерјетиза*, Београд, 1986.

совања или су потпуно занемарене.²¹ Да ли се такве теоријске обраде заиста могу сматрати *Судском медицином* или им можда више одговара назив *Медицина (за потребе) кривичној правосудној*?²² Са становишта *грађанској права*, празнина је очигледна.

Уобичајене класификације и описе појединих *телесних повреда* би несумњиво требало употпунити подацима о интензитету и трајању физичких болова. Наравно, прихватљив је и нешто другачији методолошки приступ. Сви видови нарушавања телесног интегритета се могу класификовати према интензитету и трајању бола. Таква класификација би била примеренија потребама *кривичној правосудној*. Она би могла постати језгро новог сегмента *Судске медицине* који би се условно могао назвати *Судском медицином II*.

Наведене методолошке дилеме су од споредног значаја. Најбитније је свакако да се отклоне празнине које постоје у судској медицини, да би се она у теоретском и практичном погледу потпуније прилагодила циљевима *грађанској права* и потребама *кривичној правосудној*. Тај задатак је веома сложен и несумњиво изискује координирану сарадњу великог броја стручњака.

METING OUT A MONETARY FINE FOR PHYSICAL PAINS

Dr Dušan Nikolić

Summary

The author analysis the lawful relevance both of criminal and civil aspects of responsibility for injuries of the physical integrity of a person, as well as the criteria for meting out a monetary fine for physical pains.

The author points out to gaps in the doctrine of forensic medicine ant to the necessity of collaboration of a big number of experts.

Key words: physical integrity, pain, responsibility, forensic medicine.

²¹ Позитиван изузетак донекле представља уџбеник М. Лукића, С. Пејаковића и Ј. Марића: *Правна медицина*, Београд, 1990. У њему се под посебним насловом обрађује проблематика вештачења неимовинске штете: „Интензитет и дужину трајања физичких болова (подвучено у изворнику) обично процењује вештак хирург имајући у виду степен повреде (лака или тешка телесна повреда), затим локализацију повреде и ток и исход лечења. Сваки случај се посебно процењује с тим што постоји одређено клиничко искуство уобичајених болова после одговарајућих повреда. Обично се користе појмови: бол јаког, средњег и слабог интензитета, краћег или дужег времена трајања (мерено данима, недељама, месецима). Треба истаћи да је бол увек субјективна категорија што значи да је и различито доживљена од стране повређене особе. Међутим, у пракси се обично узима у обзир реаговање просечне особе, мада се у сваком конкретном случају процењују и фактори који одступају од уобичајених принципа” (стр. 360). Нажалост, то је све што је о овако значајном питању речено у књизи од неколико стотина страница.

²² В. нпр.: рад групе аутора у редакцији Д. Зечевића: *Вјештачење тешких телесних озледа у кривичном правосудној*, Загреб, 1985. Наведени назив у потпуности одговара садржини и методолошким премисама приручника.

Сшанислав Новаковић
адвокат у Новом Саду

ПРИВРЕМЕНЕ МЕРЕ ГРАЂАНСКОГ СУДСКОГ ПОСТУПКА И ЊИХОВА ПРИМЕНА У ПРАКСИ*

Привремене мере као мере обезбеђења остваривања захтева, који је у току, Закон о парничном поступку спомиње у делу који се односи на припремања главне расправе (чл. 278), ван рочишта за главну расправу (чл. 312), у парници из радног односа (чл. 435) и у парници због сметања поседа (чл. 442).

У овом раду првенствено бих указао на привремене мере у парници настале из радног односа, на њихову правилну примену, као и на аномалију примене исте анализирајући један судски поступак вођен пред Општинским судом у Новом Саду.

Полазећи од одредбе члана 435. ЗПП-а јасно произилази да суд у току поступка може и по службеној дужности одредити привремене мере које се примењују у извршном поступку ради спречавања насилног поступања или ради отклањања ненакнадиве штете, а против оваквог судског решења није дозвољена жалба односно посебна жалба.

Имајући у виду ову законску одредбу види се да суд одређујући привремену меру у парничном поступку примењује приликом њеног одређивања норме Закона о извршном поступку како у погледу услова за одређивање исте, тако и у погледу поступка за њено спровођење уколико привремену меру одреди.

Суд, да би донео решење о одређивању привремене мере најпре мора да испита да ли постоје услови за њено одређивање како процесно правне, а тако и материјално правне природе. То се пре свега

* Рад примљен: 18. III 1996.

односи на постојање ненакнадиве штете на страни парничне странке која тражи привремену меру.

Сам појам „ненакнадива штета” је доста широк, те предлагач односно тужилац треба на недвосмислен начин да докаже извор саме штете, у чему се она манифестује, као и мере односно које радње треба предузети да би се иста спречила односно отклонила. Ове чињенице треба прецизно навести обзиром да од њих и зависи одлука суда да ли ће привремену меру одредити или не. Наравно, да у свему томе треба имати у виду услове које поставља Закон о извршном поступку који би се у најкраћим цртама сведи на опасност од радњи какве су потенциране и на постојање потраживања за које се тражи изрицање привремене мере. У свему треба водити рачуна и о члану 266. ЗИП-а.

Уколико, пак, суд одреди привремену меру, тада против таквог решења суда није допуштена посебна жалба, што ће рећи, да је она, истина допуштена, али само у оквиру жалбе о главној ствари.

По правилу, на спровођење привремене мере примењују се правила извршног поступка, тако да се и стране означавају терминима који важе у извршном поступку.

Анализирајући предмет Општинског суда у Новом Саду, посл. бр. П-6373/94. јасно се дâ уочити да је од стране суда дошло до битних повреда одредаба поступка које се могу у најкраћем назвати флагрантним повредама. Наиме, суд од самог почетка односно од предлога тужиоца да се одреди привремена мера не стоји начисто да ли да примени норме ЗПП-а или ЗИП-а. Одредба члана 435. ЗПП-а је јасна и упућујућа на одредбе ЗИП-а, али суд се у њеној примени очито не сналази. На више упозорења пуномоћника туженог да сам предлог за одређивање привремене мере није уподобљен са условима које предвиђа Закон о извршном поступку суд ипак одређује привремену меру која би се најблаже могла назвати „храмљућом”. Јер, иста се нити може одредити, а што је најгоре ни извршити. На крају као апсолутно непознавање извршног поступка суд доноси решење којим „одређује спровођење извршења привремене мере”, без образложења и поуке о правном леку, а странке означава називима који се користе у парничном поступку. Тако да се из садржине решења пре дало закључити да се ради о закључку, а не о решењу, обзиром да се закључком управља извршним поступком, а према садржини издатог решења, суд налаже спровођење извршења, које да апсурд буде већи није ни одредио. Дакле, суд прескаче претходну фазу поступка, а то је одређивање извршења.

Због тога, да не би дошло до погрешне примене одредаба грађанског судског поступка веома је битно правилно применити упућујуће одредбе Закона о парничном поступку.

Ово надаље значи, да од момента одређивања привремене мере иста прелази у сферу одредаба Закона о извршном поступку, без обзира што се о главној ствари која тече односи на примену одредби Закона о парничном поступку.

Илија Стјепановић
судски приправник у Новом Саду

КОНТРОЛА УПРАВЕ*

С обзиром да управа наступа са позиција власти и да су органи управе овлашћени да врше физичку принуду, постоји стална опасност да управа прекорачи и злоупотреби своја овлашћења и на тај начин повреди слободе и права грађана. Да би се то спречило предвиђени су разни видови контроле управе.

Према професору Н. Стјепановићу „контрола уопште представља једну трајну делатност брижљивог и систематског посматрања и оцењивања неког тубег рада”.¹ У том смислу, контрола коју врше одређени субјекти над радом управе представља трајну и систематску активност посматрања и проверавања рада органа управе, употребљавања резултата њиховог рада са очекиваним резултатима који су предвиђени према унапред утврђеним критеријумима, као и утицаја на њихов рад како би се постигли очекивани резултати.

Према Закону о државној управи, управну контролу органа државне управе врши управна инспекција. Управна контрола се обезбеђује и одлучивањем у другостепеном управном поступку. Судска контрола законитости аката органа државне управе обезбеђује се у управном спору, ако за одређену управну ствар није законом предвиђена друга судска заштита (члан 18. Закона о државној управи). Контролу управе врши и јавно тужилаштво. Јавни тужилац може, ако сматра да је решењем повређен закон, да подигне захтев за заштиту законитости против правоснажног решења донетог у ствари у којој се не може водити управни спор, а судска заштита није обезбеђена на други начин (члан 262. Закона о општем управном поступку).

* Рад примљен: 16. I 1996.

¹ Н. Стјепановић, *Управно право*, Београд, 1973, стр. 231.

Политичку контролу управе обављају представничко тело (Скупштина), јавно мњење и омбудсман.

Контролу управе путем представничког тела (Скупштине) грађани врше посредно, преко својих представника у Скупштини. Ефикасност ове контроле зависи од тога да ли представници грађана у потпуности изражавају интересе грађана, од контаката и сарадње грађана и њихових представника, као и од активности грађана у политичком животу. Скупштинска контрола управе се испољава на тај начин што је управа обавезна да примењује законе и друге прописе и опште акте Народне скупштине (члан 8. Закона о државној управи), с тим у вези је обавеза органа државне управе да Народној скупштини даје обавештења, објашњења и податке из свог делокруга, који су неопходни за њихов рад (члан 53. Закона о државној управи). Средства за финансирање послова управе обезбеђују се у буџету, а с обзиром да Скупштина доноси буџет и завршни рачун, она и на овај начин (кроз финансијска средства) контролише рад управе.

Јавно мњење, као и вид политичке контроле, посредна је контрола управе. Под јавним мњењем се подразумева схватање одређене средине о раду управе. Фактори који непосредно утичу на формирање јавног мњења су: средства за информисање (медији), политичке организације, интересне групе, удружења грађана, научне, стручне, спортске и друге организације. За формирање јавног мњења посебно треба истаћи значај медија, политичких организација и интересних група.

Идеја за увођење Омбудсмана, као врсте политичке контроле управе, код нас се први пут јавила тек почетком шездесетих година овог века. Разлог за овако касно разматрање могућности увођења ове институције у наш правни систем је сигурно идеолошко-политичке природе. У том смислу је „одбојност према достигнућима савремених демократских земаља долазила превасходно због идеолошких предрасуда и царовања догме о савршености система самоуправне социјалистичке демократије. У таквим околностима, у којима је владала самозаљубљеност у „оригинална“ решења југословенског правног и политичког система, свако помишљање на институције „буржоаских“ земаља било је равно чину националне издаје”.² Први научни скуп посвећен овој теми одржан је у Београду 1972. године у организацији Уставног суда Србије, да би након скоро две деценије у Новом Саду 1989. године био одржан међународни научни скуп посвећен теми — „Омбудсман — заштитник права грађана”. На овом скупу је закључено да постоје објективни разлози да се у наш правни систем уведе посебна институција ради заштите права грађана, која би одговарала улози омбудсмана. Предложено је да би назив

² Д. Милков, *О мојућем југословенском омбудсману*, Зборник радова Правног факултета у Новом Саду, бр. XXIV/3—4, Нови Сад, 1990, стр. 58.

за ову институцију могао бити правобранилац грађана, заштитник грађана и сл.

Увођење ове институције у наш правни систем би представљао допунски вид заштите законитости и права грађана, те би се, на тај начин постојећи систем правне и ванправне заштите права грађана употпунио и представљао би једну целину.

Поред тога, по узору на англосаксонске земље, требало би основати и развити једну нову научну дисциплину чији би предмет био проучавање односа управе и грађана. Ова научна дисциплина би, свакако, кроз анализу разлике између нормативног и стварног, у односима управе и грађана пронашла нове облике и методе рада и тако допринела отклањању постојећих недостатака.

Проф. др Слободан Благојевић: „ПРАВО И СТВАРНОСТ”*

(Службени лист СРЈ, Београд 1995, стр. 206)

За непуних годину дана професор др Слободан Благојевић нас је обдарио два књигама: *Уводом у право*, уџбеником који доживљава за неколико месеци друго издање, и монографијом *Право и стварност* о којој ће овде бити речи. И ови радови, као и претходни, резултат су дугогодишњег, прецизније двадесетогодишњег труда. Исто онако како је говорио професор Живан Спасојевић свом ученику и колеги професору др Божидару С. Марковићу: „Проблем који сам дуго носио у себи решио сам и разрадио.” Нов и модеран приступ у најбољем значењу тих речи: *процесно или социо-номодинамичко поимање права*. Тако посматрано право, односно правна појава испољава се у трима облицима: као право у односима (феноменолошко или каузално право), као право у правном поретку (епифеноменолошко или нормативно), као право у људском понашању (егзистенцијално, остварено нормативно право, живо право, како би то рекао Ерлих).

Разлика је очигледна у односу на уобичајено, до сада владајуће схватање по коме је право скуп норми заштићен државним апаратом принуде. Процесно схватање права указује на целину правне појаве, а не само на један његов вид, оно мења став према стварању и остварењу права, према законодавству и судској пракси. Темелно теоријско гледиште да се право не налази само у законима, другим формалним изворима права и појединачним правним актима, већ је право оно што је у поретку нашло свој израз — остварено право.

Ово што смо сажето навели налази се у пет делова књиге: 1. Правни процес и његова структура, 2. Апстрактно-регулативна функција права, 3. Конкретно-апликативна функција права, 4. Гледишта о стварању и остваривању права и њиховим међусобним односима, 5. Право као правни процес. На крају дела следи закључно разматрање и списак литературе.

У првом делу Благојевић истиче да је правни процес процес без краја (стр. 7), процес стварања и остваривања права кога чине три сегмента: стварање права (правна порука), позитивноправни поредак и остварење права, које се састоји из тумачења и примене права. Стално тече процес стварања

* Рад примљен: 26. II 1996.

и остварења права чија је тачка везивања правни поредак којим се завршава стварање и из којег почиње тећи остварење права.

Са те тачке посматрано, значи, реалистички гледано у центру интересовања је однос права и друштва, функција права као облика друштвене контроле и начина усмеравања, уравниотежења и остваривања интереса у друштву. Право није гола нормативност него се изражава као специфичан друштвени процес који карактерише одређени тип друштвених односа, вредности и норми. Из овога следи да аутор заступа једну специфичну, оригиналну варијанту интегралног схватања права. Људи организују своју егзистенцију правом које држава санкционише. Као и за Жоржа Гурвича нема координације, кооперације и коегзистенције без права (стр. 29).

Други део посвећен је апстрактно-регулативној функцији права. У центру интересовања аутора налази се анализа односа опште норме и стварности, идеологије и стварања права, политике, правне свести, лингвистике, логике, кибернетике и стварања права. Већ и ово летимично набрајање указује да је аутор у својим анализама укључио и резултате најновијих истраживања у праву.

У трећем делу конкретно-апликативне функције права полазећи од размака, даљине између права и стварности, произилази захтев да се, с једне стране, не доносе бесмислене норме (јер се захтева оно што се без норме дешава), ни немоћне (јер се нормом захтева оно што је немогуће). С друге стране, право доживљава трансформацију у области правног стваралаштва, али не од стране законодавца него од суда (стр. 91). Дилему аутор разрешава на начин као и један француски професор права, суд приликом примене права треба да иде један корак даље од закона, али не без закона.

Наравно да су од интереса за предмет који се у овом спису разматра гледишта о стварању и остваривању права као и о њиховим међусобним односима. Аутор у овом, четвртном делу, успева на релативно малом простору, сразмерно и хармонично са осталим деловима, да нам одслика једну фреску различитих мишљења и њихових односа.

Развијајући даље, у петом делу, своје схватање о праву као процесу, Благојевић убедљиво изводи везивање схватања права за правни процес, затим анализира три нивоа (облика) правне појаве, правни и нормативни однос, као и правни процес као облик испољавања јединства државе и права. За аутора, правни феномен је еволутиван, доживљава своју примарну и секундарну позитивизацију. Кроз правни процес правни феномен пролази кроз опште, апстрактно, да би се нашао на нивоу конкретног, појединачног како би се приближило финалној сврси права, људском понашању, претварању нормативног у стварно. У томе процесу право пролази кроз различите утицаје, у њега су уграђени елементи друштвеног живота, каузалност као теоријски ниво изграђивања и финализам као практични ниво. На крају овога поглавља аутор анализира кроз правни процес однос између државе и права. На основу историјске и социолошке анализе тачно указује да се право развија и мимо државе и поред ње, потом истиче основне правне вредности: правну сигурност и правну делотворност, односно очување човека и друштва. Додали бисмо: и развој човека и друштва.

На том нивоу, односно када је у питању право као искуствени појам, као део стварности, он није јединствен појам, јер је процесно раздвојен на неколико облика свога истраживања. Тако правна појава има три нивоа (облика): стварање права, створено право и остварено право. Из тога проистиче и задатак правне науке да обухвати цело право у свим сегментима, у његовом друштвеном пореклу.

На крају вратимо се још једанпут на однос везе права и државе. Истоветност њихове друштвене основе, узрочност развоја и промена, то је процес у којем се остварује њихово јединство. Веза између државне организације и права испољава се у томе што држава примењује право и једним делом га и ствара. Пишући о мноштву стваралаца права очигледно је да Благојевић одбацује монистичко схватање по коме је држава искључиви стваралац права мада се изричито не позива на плуралистичку концепцију права. Иначе, плуралистичко схватање права данас доминира не само у социологији права, социологији организације, антропологији права већ и у добром делу теорије права.

Гледано у целини основни квалитет књиге проистиче из чињенице да је писац имао прилике да у себи сједини стварање и примену права, заштиту уставности и законитости и дугогодишњи наставно-педагошки рад. Услед тога искусно реалистичко схватање права означава један од камена међаша у нашој правној теорији, у напуштању схватања права као воље владајуће класе. Истовремено ово дело на најбољи начин наставља традицију онога о чему је писао Живан Спасојевић, да право постоји кроз два вида: кроз каузалност која му даје рационалну основу и кроз финализам који изражава практичну страну права. Или, онога што је истицао Борђе Тасић, да право треба да служи животу, да му је то крајњи циљ, што ствара као свој непосредни циљ ред у друштву. И више од тога, књига професора Слободана Благојевића *Право и стварност* враћа нас и светској баштини права од које смо били тако дуго изоловани.

Др Гордана Вукадиновић
професор Правног факултета у Новом Саду

КОПАОНИК, 16. децембар 1995. — Трећа катедра *IX* *којаоничке школе природној праву* („Право на имовину“) у секцији „Денационализација и приватизација“ саопштила је следеће поруке:

1) процес започете приватизације у Југославији заустављен је, а друштвена својина, у односу на дејства тржишта, остала је најзаштићенији и убедљиво најдоминантнији својински облик;

2) приватизација, схваћена као процес реорганизације и реструктурирања привреде, повећања њене ефикасности, профитабилности и власничке номинације, економски је нужна и, ако не буде благовремено и организовано спроведена, она може, имајући у виду све лошије економске показатеље, бити економски изнуђена. Зато треба што пре одредити оптимални модел приватизације кроз тзв. бесплатна ваучеризовања (део бесплатно поделити запосленима, а део продати по тржишној цени), јер се активна супстанца капитала топи и обезвређује и што пре започети активну, искрену и одлучну приватизацију, уз поштовање закона тржишта и принципа социјалне правде.

3) приватизација обавезно треба да укључи и денационализацију, тј. реприватизацију, јер се, так када у вези са појединим објектима својине буду рапчишћени спорни имовински односи и отклоњене власничке дилеме, а тиме и неправде према бившим власницима, отвара простор за систематску и масовну приватизацију у свим сегментима друштвеног власништва;

4) приватизација, а са њом у вези и денационализација, поред економског, етичког, правног и сваког другог аспекта, саставни је део демократизације политичког и правног система, истински одраз и мера радикалности спровођења системских промена ка тржишту и демократији и неопходан услов за интересно повезивање са светом, за улазак страног капитала и његову правну сигурност, за укључење наше земље у међународне финансијске институције и за заштиту људских права у Југославији.

* * *

БЕОГРАД, фебруар 1996. — У радном тексту *Закона о условима за обављање вештачења* предвиђено је да се физичка лица могу бавити вештачењем само под условом да су уписана у Регистар сталних вештака, да имају потребно искуство и најмање четврти степен одговарајуће спреме, да нису осуђивана за кривично дело које их чини неподобним за звање вештака, да су „по својим људским и радним квалитетима подобна за рад у својству сталног вештака“ и да се, с обзиром на природу њиховог редовног посла и

друге околности, може очекивати „да ће вештачења обављати објективно, уредно и на време”.

* * *

НОВИ САД, 4. март 1996. — Председник Управног одбора АК Војводине и председник Председништва Савеза адвокатских комора Југославије, г. Борбе Вебер, у писму упућеном гувернеру Народне банке Југославије, проф. др Драгославу Аврамовићу, затражио је аутентично тумачење *Одлуке о условима и начину илаћања јоштовим новцем*. У писму се указује на разлику између садржаја Одлуке и њене примене у пракси и износи схватање да адвокатима не може бити ускраћено право да, без арбитража банака у погледу дозвола за плаћање и за диспозиције намењене личним потребама, слободно располажу средствима на жиро рачуну.

* * *

НОВИ САД, 22. март 1996. — Поводом *Одлуке о условима и начину илаћања јоштовим новцем*, у одговору на писмо г. Ивана Матијевића, адвоката у Новом Саду, Министарство за приватно предузетништво Републике Србије истиче да је нејасно због чега је Завод за обрачун и плаћања дао упутство којим се онемогућује подизање готовог новца и шта се тиме хтело постићи. Министарство указује да се обратило Народној банци Југославије и затражило решавање овог проблема.

* * *

ЗРЕЊАНИН, 27. март 1996. — Г. Јован Михајловић, адвокат у Зрењанину, поднео је Савезном уставном суду иницијативу за покретање поступка за оцену законитости става 1. тачке 1. *Одлуке о условима и начину илаћања јоштовим новцем*. У иницијативи образлаже став да је у оспораваним одредбама Одлука супротна одредбама члана 6. и члана 40. Закона о платном промету.

* * *

КОПАОНИК, 27–30. март 1996. — У организацији Српског удружења за кривично право одржано је саветовање о *организованом криминалијетју и корупцији*. Ако је судити по референтима, међу којима су се нашли и представници Министарства правде, Института за безбедност, Полицијске академије, републичке Управе јавних прихода и финансијске полиције, али и по садржају реферата, у којима су запажено место имали примери из историје или иностранства, и ово саветовање, као и нека друга саветовања одржана последњих година у области кривичног права, упркос провокативној теми, уместо критичког имало је апологетски карактер.

* * *

НОВИ САД, 4. април 1996. — На Катедри Адвокатске коморе Војводине представљена је књига Славена Бачића *Повеље слободних краљевских градова Новог Сада, Сомбора и Суботице* и одржана расправа о данашњем правном статусу града Новог Сада. О књизи и теми Катедре говорили су

историчар проф. др Ранко Кончар, публициста Димитрије Боаров, адвокат Слободан Бељански и сам аутор, г. Славен Бачић.

* * *

ВРЊАЧКА БАЊА, април 1996. — Група адвоката из Врњачке Бање и Трстеника потписала је петицију којом се тражи стављање Југославије под старатељство Уједињених нација. Иницијатор петиције, адвокат Милорад Жупац, образлаже своју необичну идеју уверењем да су унутрашње институције система неспособне да нађу излаз из свеопште негације грађанских, социјалних, политичких, економских и људских права, као и из кризе правосућа, а посебно подређености судства полицији, извршним органима власти и локалним политичким структурама.

* * *

БЕОГРАД, 5. април 1996. — Уставни суд Србије одбио је иницијативу за оцену уставности одредбе Закона о судовима којом се, као услов за избор у звање судије прописује да кандидат „*ужива ујлед за вршење судијске функције*”. По оцени Уставног суда, из језичког и граматичког тумачења закона јасно се види да се сви утврђени услови за избор судија односе на стручне и радне, а не на морално-политичке квалитете кандидата и да се захтевом за ујлед не уводи поново критеријум морално-политичке подобности.

С. Б.

КРИВИЧНО ПРАВО

ПРЕКОРАЧЕЊЕ НУЖНЕ ОДБРАНЕ У ФОРМИ ИНТЕНЗИВНОГ ЕКСЦЕСА

Интензивни ексцес постоји када нападнуто лице прекорачи границе неопходно потребне одбране, јер средство употребљено у одбрани, начин његове употребе или интензитет такве одбране није у сразмери са нападом.

Из образложења

Оптужни С. П. је критичном приликом поступао у нужној одбрани, али је по налажењу овог суда, прекорачио границе нужне одбране.

Нема сумње да је оптужени од оштећених нападнут. Тај напад је био озбиљан, противправан и трајао је у моменту предузимања одбрамбене радње. Напад није био ни скривљен, а ни провоциран од стране оптуженог. Напротив, оптужени је прво вербално покушао да избегне сукоб (говорећи да са оштећенима нема ништа и да га пусте), а потом и физички (узмицањем, повлачењем из шанка). Није у томе успео, ухваћен је од стране оштећених, ударен и у таквој ситуацији, суд сматра, да је машећи се оружја заиста поступао у нужној одбрани. Проблем је у томе што је за постојање овог института, између осталог, потребно да предузета одбрана и по начину, а и по јачини (интензитету) треба да представља најблаже одбрамбено средство. У конкретном слу-

чају, оптужени је био у таквој ситуацији да је објективно, заиста, само употреба пиштоља могла давати изгледа за одбијање или ублажавање напада. Након задобијеног удараца, вучен и ношен од стране двојице оштећених, оптужени није могао другачије тај напад зауставити. Дакле, суд сматра да је одбрана оружјем, по начину била „неопходно потребна” и да се прекорачење нужне одбране не састоји у томе што је окривљени употребио пиштољ. По налажењу овог суда прекорачење нужне одбране, у конкретном случају, односи се на меру (јачину, интензитет) предузете одбране. Ту је оптужени прекорачио границе „неопходно потребног”. Могао је оптужени напад одбити или бар ублажити пуцњима упозорења, могао је у нужди испалити по један метак у оштећене и то би вероватно било довољно да напад престане. Међутим, оптужени је у оштећене испуцао 8 метака, испуцао је, дакле, сву муницију коју је у пиштољу имао. Он оштећеног К. С. након рањавања у ногу погађа и у груди, а очито је да К. С. са рањеном ногом више не би био кадар да напад настави и доврши. Оштећени М. С. је погођен са 5 метака, од којих 4 погађају витално важне органе, а један раме леве руке. Јасно је да би и само један од тих погодака био довољан да одбије напад. Оптужени је очигледно, у стању у којем се налазио, погрешно проценио потребну меру за одбијање напада, напад одбио таквом јачином — интензитетом, који дата ситуација није захтевала, те предузета одбрана са тог аспекта није представљала најблаже одбрамбено сред-

ство, дакле није била „неопходно потребна“. Због тога суд налази да је оптужени прекорачио границе нужне одбране.

Пресуда Окружног суда у Новом Саду К-271/94. од 24. 3. 1995. потврђена пресудом Врховног суда Србије Кж. 1—704/95. од 15. 1. 1996.

УСЛОВИ ЗА ИЗРИЦАЊЕ УСЛОВНЕ ОСУДЕ

Пресудом Општинског суда у Новом Саду К-462/95. од 1. 6. 1995. године је окривљеном Ј. Д. због извршеног кривичног дела тешке крађе из члана 166 ст. 1 тач. 1 изречена условна осуда, утврђена казна затвора у трајању од једне године и шест месеци која се неће извршити ако окривљени у року од три године не учини ново кривично дело.

Ова пресуда је потврђена пресудом Окружног суда у Новом Саду Кж. 305/95. од 27. 11. 1995. године.

Пресудом Општинског суда у Бечеју К-203/93. од 23. 2. 1994. окривљеном П. Н. је због извршења кривичног дела тешке крађе из чл. 166 ст. 1 тач. 1 КЗ РС изречена условна осуда, утврђена казна затвора у трајању од једне године и рок проверавања од три године.

Републичко јавно тужилаштво у Београду је својим дописом КТЗ-726/95. од 31. 1. 1996. године известило окривљеног да не налази основа за подизање захтева за заштиту законитости.

Коментар

Чланом 53 КЗЈ предвиђени су услови за изрицање условне осуде.

За кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од 10 година или тежа казна, може се изрећи условна осуда само ако је утврђена казна изречена применом члана 42 КЗЈ — ублажавањем законом прописане казне. Дакле, за кривично дело тешке крађе из члана 166 ст. 1 тач. 1, за које је забрањена казна затвора у трајању од једне до десет година, само ако је утврђена казна мања од једне године затвора.

Сврха условне осуде је да се изриче кривично одговорним учиниоцима за мање друштвено опасна дела, па ограничења у њеној примени за кривична дела забрањена дугим временским казнама у ствари подразумевају могућност њеног изрицања само у ситуацијама када су испуњени услови из члана 42 КЗЈ — када закон предвиђа могућност блажег кажњавања и када се утврди постојање особито олакшавајућих околности. Ако суд сматра да је друштвена опасност извршеног кривичног дела и његовог извршиоца таква да ће упозорење уз претњу казном на њега довољно деловати да кривична дела више не врши, онда је не само незаконито, већ и парадоксално да се таквом извршиоцу утврђује казна без примене одредаба о ублажавању.

Овакве повреде Кривичног закона, које у пракси нису усамљене, имају своје драстичне последице за случај опозива условних осуда, када извршилац издржава незаконито изречену казну, па остаје потпуно нејасан индиферентан став Окружног суда и Републичког јавног тужилаштва, према погрешној примени Кривичног закона на коју им је указано правним лековима.

Изабрала, приредила
и коментарисала
Оливера Будаков
адвокат у Новом Саду

ГРАЂАНСКО ПРАВО

МЕТОДОЛОГИЈА УТВРЂИВАЊА ЦЕНЕ СТАНА ВЕШТАЧЕЊЕМ

Код једнократне исплате цене стана откупљеног на рате пре 2. августа 1992. године, уговорена откупна цена стана исплаћена једнократно валоризује се месечном стопом раста цена на мало од 1. јануара године у којој је исплаћен остатак до дана када је купац извршио исплату остатака цене. Добијен износ валоризацијом, са плаћеним износом, чини откупну цену стана.

Околност да је у месецу јулу 1994. године Законом о изменама и допунама Закона о становању измењен начин утврђивања откупне цене стана уношењем новог елемента, бруто месечне зараде, чији коефицијент пораста може бити мањи од пораста коефицијента цена на мало, није од значаја за примену правног схватања о начину утврђивања откупне цене стана у поступку доношења решења које замењује уговор о откупку стана, утврђеног на седници Грађанског одељења одржаној 3. априла 1995. године. Истим Законом, у члану 5. дата је могућност купцу да бира повољнији начин откупа, па странка може, уколико је за њу то повољније, тражити да се цена стана обрачуна по новом Закону, односно, изменама и допунама Закона које су ступиле на снагу у месецу јулу 1995. године.

(Из објашњења раније усвојених правних схватања са седнице Грађанског одељења Врховног суда Србије од 25. маја 1995)

НУЖНО СУПАРНИЧАРСТВО

Није могуће поништити уговор само према једном субјекту недељивог правног односа.

Из образложења

У правноснажно окончаном спору поништен је уговор о откупку стана према једном од уговарача. У новом спору тужилац тражи да се уговор поништи и према другом уговарачу. Апсолутна ништавост, међутим, недељива је, па је немогуће да исти уговор према једном субјекту важи, а према другом не важи. Зато је овде реч о правном односу који изискује успостављање нужног супарничарства, из одредбе члана 201. ЗПП, према којој се спор, због природе правног односа, мора решити на јединствен начин за све супарничаре. Наведена одредба има у виду два облика јединственог супарничарства: нужно и вољно. Код нужног јединстве-

ног супарничарства, правни однос је јединствен и недељив, док је код вољног јединственог супарничарства јединствен и дељив. Зато није могуће поништити уговор само према једном субјекту недељивог правног односа. Пошто је у ранијем спору то ипак учињено, донесена пресуда је без правног дејства, не само према осталим субјектима правног односа, него и према туженој која је тужбени захтев у ранијем спору признала.

(Врховни суд Србије, Рев. 3940/95. од 13. септембра 1995)

ИНФЛАТОРНА ШТЕТА

Уколико штета прелази висину стопе затезне камате, повериоцу припада накнада до потпуне штете.

Доношењем Закона о висини стопе затезне камате од 3. јула 1993. године висина стопе затезне камате одређена је према стопи раста цена на мало са увећањем од 12% месечно, тако да висина стопе затезне камате садржи у себи инфлаторни део. Међутим, уколико штета прелази висину стопе затезне камате, повериоцу припада накнада до потпуне штете. У конкретном случају, вештачењем је утврђено да је стопа затезне камате до 23. јануара 1994. године покривала стопу раста цена на мало, а од 24. до 31. јануара 1994. године стопа затезне камате од 15% била је на годишњем нивоу, тако да затезна камата није покривала обезвређивање динара растом цена на мало. Зато је потпуна накнада штете све до 1. октобра 1994. године правилно утврђена применом стопе раста цена на мало на износ дуга, па тужени у ревизији неосновано истиче да је даном делимичне уплате 18. фебруара 1994. год., када је уз примену стопе затезне камате исплатио главницу, извршио потпуну накнаду штете.

(Врховни суд Србије, Рев. 1996/95. од 10. маја 1995)

Изабрао и приредио
Слободан Бељански

СА СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА АКВ
одржане 05. 04. 1996. године

1. Одбија се захтев за упис у Именик адвоката Домановић Миланке, дипл. правника из Бачког Петровца.

2. Купрес Слабана, дипломирани правник, рођена 13. 11. 1964. године, уписује се 05. 04. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Трг слободе 2/2.

3. Марчић Миле, дипломирани правник, рођен 17. 08. 1949. године, уписује се 05. 04. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Јосифа Руђанина 3.

4. Томић Видовић Љиљана, дипломирани правник, рођена 30. 12. 1960. године, уписује се 05. 04. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Врбасу, Маршала Тита 63.

5. Нађ Чаба, дипломирани правник, рођен 26. 08. 1962. године, уписује се 05. 04. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Матка Вуковића 9.

6. Вученић Светислав, дипломирани правник, рођен 05. 09. 1932. године, уписује се 05. 04. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину, Пупинова 11.

7. Фодор Тибор, дипломирани правник, рођен 22. 03. 1936. године, уписује се 05. 04. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Палићу, 10. октобра 13.

8. Лакић Душић Радмила, дипломирани правник, рођена 03. 01. 1943. године, уписује се 05. 04. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, Максима Горког 3/2.

9. Трбојевић Горан, дипломирани правник, рођен 09. 02. 1949. године, уписује се 05. 04. 1996. године у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Суботици, Нушићева 4/а.

10. Условно се уписује Илић Јозо, дипломирани правник, рођен 21. 01. 1960. године, у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору, Краља Петра 3, са даном давања свечане изјаве.

11. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Вученић Светислав, адвокат у Зрењанину, са даном 14. 04. 1996. године, због пензионисања.

12. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Фодор Тибор, адвокат у Палићу, са даном 04. 04. 1996. године, због пензионисања.

13. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Лакић Душић Радмила, адвокат у Новом Саду, са даном 04. 04. 1996. године, због пензионисања.

14. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Томић Веселин, адвокат у Врбасу, са даном 07. 02. 1996. године, услед смрти. — Томић Видовић Љбиљана, адвокат у Врбасу, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Томић Веселина.

15. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Панкарићан Трајан, адвокат у Сутјесци, са даном 31. 03. 1996. године, на лични захтев. — Поповић Јудита, адвокат у Зрењанину, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Панкарићан Трајана.

16. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Петровић Боровоје, адвокат у Пећинцима, са даном 15. 03. 1996. године, због пензионисања. — Именовани и након пензионисања задржава чланство у Фонду посмртнине АКВ. — Девчић Жељко, адвокат у Пећинцима, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Петровић Боровоја.

17. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Стојановић Цветко, адвокат у Новом Саду, са даном 01. 03. 1996. године, на лични захтев. — Спасојевић Радивоје, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Стојановић Цветка.

18. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Лукић Милан, адвокат у Сомбору, са даном 15. 04. 1996. године, на лични захтев. — Голубовић Миланко, адвокат у Сомбору, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Лукић Милана.

19. Брише се из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине Арсић Тања, адвокат у Новом Саду, са даном 01. 03. 1996. године, на лични захтев. — Радомировић Еторе Зора, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља адвокатске канцеларије Арсић Тање.

20. Батуран Дулету, адвокату у Новом Саду, престаје право на обављање адвокатске делатности те се исти дана 05. 04. 1996. године брише из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине. — Чаушевић Тајана, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља канцеларије Батуран Дулета.

21. Кеча Милану, адвокату у Новом Саду, престаје право на обављање адвокатске делатности те се исти дана 05. 04. 1996. године брише из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине. — Солдо Радмила, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља канцеларије Кеча Милана.

22. Радак Сави, адвокату у Новом Саду, престаје право на обављање адвокатске делатности те се исти дана 05. 04. 1996. године брише из Именика адвоката Адвокатске коморе Војводине. — Раковић Бране, адвокат у Новом Саду, одређује се за преузиматеља канцеларије Радак Саве.

23. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Куљхави Јанко, адвокатски приправник у Старој Пазови, на адвокатско-приправничкој вежби код Микљан Златка, адвоката у Старој Пазови, са даном 15. 09. 1995. године.

24. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Радивојевић Сања, адвокатски приправник у Новом Саду, на адвокатско-приправничкој вежби код Перишић Михајла, адвоката у Новом Саду, са даном 29. 02. 1996. године.

25. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Иванковић Борђе, адвокатски приправник у Бачкој Паланци, на адвокатско-приправничкој вежби код Комад Миленка, адвоката у Бачкој Паланци, са даном 07. 03. 1996. године.

26. Брише се из Именика адвокатских приправника Адвокатске коморе Војводине Милекић Невена, адвокатски приправник у Сремским Карловцима, на адвокатско-приправничкој вежби код Богдановић Невенке, адвоката у Сремским Карловцима, са даном 31. 03. 1996. године.

27. Узима се на знање да је Адамовић Властимир, адвокатски приправник у Панчеву, прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Борђевић Светлана, адвоката

у Панчеву дана 31. 03. 1996. године, те да исту наставља код Адамовић Драгана, адвоката у Панчеву дана 01. 04. 1996. године.

28. Табаковић Синиши, адвокатском приправнику у Старој Пазови, на адвокатско-приправничкој вежби код Вујовић Драгана, адвоката у Старој Пазови, продужава се адвокатско-приправничка вежба још за једну годину, и то до 26. 03. 1997. године.

29. Узима се на знање да Просеник Љиљани, адвокат у Петроварадину, мирују сва права и обавезе адвоката, почев од 01. 04. до 30. 06. 1996. године. — Пантовић Бригита, адвокат у Новом Саду, одређује се за привременог заменика Просеник Љиљани, адвокату у Петроварадину.

30. Узима се на знање да је Вученић Оливера, адвокат у Зрењанину, привремено спречена да обавља адвокатску делатност почев од 08. 03. 1996. године, због породилског одсуства. — Вученић Светислав, адвокат у Зрењанину, поставља се за привременог заменика Вученић Оливери, адвокату у Зрењанину.

31. Узима се на знање да је Коцо Славко, адвокат у Инђији, привремено спречен да обавља адвокатску делатност почев од 20. 02. 1996. године, због болести. — Гледовић Арсо, адвокат у Инђији, поставља се за привременог заменика Коцо Славку, адвокату у Инђији.

32. Узима се на знање да је Бабић Милан, адвокат у Бачкој Паланци, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Краља Петра Првог 15/4, почев од 07. 03. 1996. године.

33. Узима се на знање да је Митрић Војислав, адвокат у Вршцу, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Жарка Зрењанина 30/4, почев од 01. 03. 1996. године.

34. Узима се на знање да је Поповић Чекић Мирослава, адвокат у Сомбору, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Тозе Марковића 12, почев од 06. 03. 1996. године.

35. Узима се на знање да је Сабадош Роберт, адвокат у Суботици, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Петра Драпшина 1, почев од 04. 03. 1996. године.

36. Узима се на знање да је Плачков Мирјана, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Железничка 9, почев од 11. 03. 1996. године.

37. Узима се на знање да је Томић Јовановић Мирјана, адвокат у Новом Саду, преселила своју адвокатску канцеларију на адресу Железничка 9, почев од 11. 03. 1996. године.

38. Узима се на знање да је Арсић Владимир, адвокат у Зрењанину, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Борба Стратимировића 10, почев од 29. 03. 1996. године.

39. Узима се на знање да је Мразовић Милош, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Стевана Мусића 5, почев од 29. 03. 1996. године.

40. Узима се на знање да је Рајковић Ратко, адвокат у Новом Саду, преселио своју адвокатску канцеларију на адресу Стевана Христића 31, почев од 04. 04. 1996. године.

41. Одобрава се Уговор о заступању, закључен дана 01. 03. 1996. године између ЈП „АУТОПРЕВОЗ“ из Кикинде, и Латиновић Воје, адвоката у Кикинди.

42. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 15. 03. 1996. године између ДП „Пекарска индустрија“ из Панчева, и Шошкић Радослава, адвоката у Панчеву.

43. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 31. 01. 1996. године између ДОО „Атлас-шпед“ из Суботице, и Маравић Илије, адвоката у Суботици.

44. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 31. 01. 1996. године између Предузећа „Малкон“ из Суботице, и Маравић Илије, адвоката у Суботици.

45. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 31. 01. 1996. године између Предузећа „Профишпед“ из Суботице, и Маравић Илије, адвоката у Суботици.

46. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 01. 02. 1996. године између ЗЗ „Ором“ из Орома, и Заједничке адвокатске канцеларије Њилаш Михаља и Беде Отилије, адвоката у Кањижи.

47. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 01. 01. 1996. године између ДД „Вираг Балаж“ из Чантавира, и Заједничке адвокатске канцеларије Њилаш Михаља и Беде Отилије, адвоката у Кањижи.

48. Одбија се одобравање уговора о заступању, закљученог дана 01. 01. 1996. године између ПДН Корпорације из Суботице, и Заједничке адвокатске канцеларије Њилаш Михаља и Беде Отилије, адвоката у Кањижи.

49. Одлуком Управног одбора Адвокатске коморе Војводине од 05. 04. 1996. године, редовна годишња Скупштина Адвокатске коморе Војводине заказана за 11. 05. 1996. године, одлаже се за јесен.

50. Усваја се Предлог Финансијског плана Адвокатске коморе Војводине за 1996. годину.

51. Од плаћања уписнине ослобађају се адвокатски приправници као и приправници који су приправничку вежбу обавили у правосудју (суд, тужилаштво, правобранилаштво) и то у трајању преко годину дана, уз услов да након тога нису заснивали други радни однос као и да молбу за упис у Именик адвоката поднесу у року од 6 месеци од положеног правосудног испита.

Рок од 6 месеци за подношење молбе за упис у Именик адвоката, адвокатском приправнику коме је одобрено продужење приправничке вежбе у складу са чл. 30. Статута, тече од момента престанка приправничке вежбе.

Управни одбор

Теме „Гласника“ за 1996. годину:

РЕФОРМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНОДАВСТВА (рок за предају радова 1. VII 1996)
ПРАВНА ДРЖАВА И АДВОКАТУРА (рок за предају радова 1. IX 1996)

Уреднички одбор „Гласника“ моли своје сараднике да текстове за објављивање опреме уважавајући следеће сугестије:

- име, презиме, звање и занимање аутора исписати у левом углу прве странице изнад наслова, у прилозима за рубрике „чланци“ и „расправе“, а за рубрику „прикази“ и остале рубрике, на крају текста;
- радове куцати на пуној хартији само са једне стране листа, са таквим проредом и рубом да на једној страни има око 28 редова са по 60 словних места у реду;
- обим радова не би требало да прелази за чланке 15 страница, за расправе 10 страница, а за приказе и остале прилоге 6 страница;
- речи које треба да буду штампане латиницом, подвући црвеним, а речи које треба да буду штампане курзивом подвући црним или плавим;
- фусноте сврстати по редним бројевима на крају текста, у истом прореду као текст, уз навођење података овим редом: име или иницијал имена и презиме аутора, назив дела или часописа, број књиге или тома (ако постоје), место издавања, година издавања (за часописе број и годиште), број странице (иза скраћенице стр.); ознаку *op. cit.* користити уместо назива дела и места и године издавања када се исто дело поново цитира на прескок, а ознаку *ibid.* када се исто дело цитира узастопно;
- радове треба потписати и уз њих приложити податке о адреси, броју телефона и броју жиро рачуна аутора;
- уз чланке је пожељно приложити сажетак на српском (иза наслова) и енглеском језику (иза завршетка текста), са кључним речима, не дужи од половине једне куцане странице.

ГЛАСНИК АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

излази 12 пута годишње
у месечним свескама

Оснивач, власник и издавач: Адвокатска комора Војводине.
Годишња претплата: за земљу 120,00 дин., за иностранство
40 USA долара (жиро-рачун број 45700-678-2-2047
са назнаком „за Гласник“)

Овај број закључен је 15. IV 1996. године.

Према мишљењу Секретаријата за информације
Републике Србије бр. 413-01-412/91-01 од 11. априла
1991. године на ову публикацију плаћа се основни
порез на промет по Тарифном броју 8. став 1. тачка 1.
алинеја 10. Тарифе основног пореза на промет.

Компјутерски слог: Младен Мозетић, ГРАФИЧАР, Нови Сад

Штампа: ГРАФО-ОФСЕТ, Сремска Каменица

